

ASPECTE PRIVIND STRATEGIA MARITIMĂ A ROMÂNIEI – TRECUT ȘI PREZENT

ASPECTS OF ROMANIA'S MARITIME STRATEGY – PAST AND PRESENT

Lt. comandor Lavinia Elena TĂNASE (MĂXINEANU)*

Cercetarea istorică, prin studiul documentelor, ne permite o analiză a evoluției și maturizării strategiilor, în general, respectiv a strategiilor maritime și navale, în particular, atât pe plan internațional, cât și național, obiectivul acestui studiu fiind cunoașterea și înțelegerea strategiilor pe parcursul epocilor. Studiul este relevant atât pentru mediul militar prin prisma amenințărilor directe care vizează integritatea teritorială, cât și pentru cel privat, al afacerilor, luând în considerare importanța economică a frontierelor maritime și fluviale.

The historical research through the study of documents allows us an analysis of the evolution and maturation of strategies in general, and maritime and naval strategies in particular, on both a global and national scale, the objective of this study being knowledge and understanding of strategies over the ages. This study is relevant both for the military environment in terms of direct threats to territorial integrity and for the private sector, taking into account the economic importance of maritime and river borders.

Cuvinte-cheie: putere navală; strategie navală; strategie maritimă; putere maritimă.

Keywords: naval power; naval strategy; maritime strategy; maritime power.

Evoluția luptei armate, respectiv a luptei navale ridică, în prezent, nenumărate provocări, iar descifrarea și soluționarea acestora prin metode empirice a devenit insuficientă. Mijloacele, din ce în ce mai complicate și sofisticate, integrând tehnologii avansate cresc nevoia abstractizării și modelării raționamentelor strategice.

Epistemologia războiului și, implicit, a activității organismului militar va permite comandanților și, în general, personalului statelor majore, să răspundă eficient amenințărilor, o planificare riguroasă asigurând, prin instrumente cognitive, crearea unor punți de legătură între teorie și practică. Rațiunea unei strategii este aceea de a putea fi pusă în practică, altfel spus fundamentarea epistemică a obiectului științei militare, i.e. lupta armată se transpune în aplicarea cu succes a unei strategii militare. În același timp, trebuie să avem în vedere că o acțiune strategică se poate confrunta cu împrejurări total neprevăzute și nestudiate pentru care doctrina sau strategia nu oferă soluții.

În teoria clasică militară, strategia este privită ca fiind domeniul exclusiv al conducerii, un fel de artă a conducerii războiului, bineînțeles în vederea realizării scopurilor politice. Aceasta elaborează logica, dar și perspectiva luptei armate, iar tactica se preocupă îndeosebi de folosirea efectiv în luptă a mijloacelor, a armamentului. Raporturile dintre politică, strategie și tactică erau clare, fiecare palier ocupându-se exclusiv de rolul domeniului său în ansamblul acțiunilor practice.

Însă, pe măsură ce s-a dezvoltat armamentul strategic în a doua jumătate a secolului al XX-lea, de exemplu, aviația strategică, rachetele strategice, submarinele nucleare etc., s-a întrezărit ieșirea unor mijloace tehnice de luptă din sfera tacticii, cu rol hotărâtor în desfășurarea conflictelor, fapt ce a determinat evoluția tuturor componentelor artei militare. Rolul deosebit de important al armamentului strategic în relațiile internaționale a influențat inclusiv raporturile dintre marile puteri, dând naștere, în acea perioadă, la o strategie a mijloacelor, toată strategia militară bazându-se pe o cursă a înarmării cu mijloace tehnice avansate.

***Forțele Navale Române**

e-mail: laviniamaxineanu@gmail.ro

Actualmente, cuvântul strategie este prezent în toate activitățile vieții sociale individuale, ale întreprinderilor, instituțiilor și marilor corporații, prezența acestui termen, cu sensul de proces sau concept, în mai toate domeniile și disciplinele fiind extrem de des întâlnită, așa încât „nu mai există acum nicio activitate umană oricât de simplă, de banală sau intimă care să poată fi lipsită în mod rezonabil de o strategie”¹.

Fie că vorbim de strategie ca proces al autorităților care o emit, fie că vorbim de strategie ca funcție cognitivă a individului, folosirea frecventă a acestui cuvânt i-a atras și nenumărate sensuri, definiții, singura constantă fiind însă importanța acestuia.

Pentru o înțelegere aprofundată a termenului, vom analiza parcursul teoretic al strategiei. Astfel, *stratagemata (stratagema)* grecilor antici în secolul al IV-lea î.Hr. presupunea utilizarea înșelăciunii sau folosirea trucurilor pentru obținerea unor avantaje fie militare, fie politice, iar termenul de *strategika* scotea în valoare arta, intuiția și inteligența, într-un cuvânt, geniul comandantului (generalului)².

În aceeași perioadă, în Asia generalii și filozofii chinezi au abordat din punct de vedere teoretic strategia, în mod special prin vocea gânditorului Sun Tzu (544 î.Hr. - 496 î.Hr.), ale cărui scrieri sunt studiate și aplicate astăzi în aproape orice domeniu militar sau civil. În traducerea contemporană a *Artei Războiului*, cuvântul strategie apare de mai multe ori, în esență la fel ca la greci, strategia indică arta, iscusința generalului de a obține avantaje asupra adversarului, însă, spre deosebire de viziunea grecilor, nu este neapărat reprezentată ca fiind maniera de organizare sau înșelăciune, ci mai curând vizează adaptabilitatea, flexibilitatea generalului în ceea ce privește inamicul și circumstanțele³.

În ceea ce privește strategia maritimă, aceasta nu exista ca și concept, însă privind tot către Grecia antică, Tucidide (460 - 400 î. Hr.), istoric și politician grec, menționează puterea maritimă ca fiind condiția bunăstării. Tot el a dictat „politica navală” a Atenei, făcând din Atena primul oraș-stat care a dobândit avantaje, folosindu-și flotele militară și comercială, în scrierile sale consemnând: „Nu au existat războaie terestre care să ducă la dobândirea unui imperiu”⁴.

Primul pas spre abstractizarea termenului de strategie a fost făcut în anul 1770 de către Jacques Antoine Hippolyte, Comte de Guibert (1743 -

1790), intelectual francez, militar practicant, care, la vârsta de doar 27 de ani, acumulând deja suficientă experiență militară, a publicat lucrarea „*Essai général de tactique*”, în care știința militară este tratată sistematic, căpătând o influență majoră. El a făcut diferența dintre tactica elementară, extrasă din „*grande tactique*” (Marea tactică), care, la rândul ei, va deveni strategie cunoscută, la vremea respectivă, sub denumirea de „arta generalului”⁵.

Introducerea cuvântului strategie (*stratégie*) a fost atribuită lui Paul - Gédéon Joly de Maizeroy (1719-1780) în anul 1771, care descria termenul ca fiind sublim, reprezentând „arta comandantului de a mânuși și de a folosi în mod corespunzător și cu pricepere toate mijloacele pe care le are la îndemână, să pună în mișcare toate părțile subordonate și să le aplice cu succes”⁶.

Rezumând scrierile de la acea vreme, aspectele inferioare ale războiului erau acele aspecte care țineau de reguli, de principii, de tactică, în general, iar aspectele superioare ale războiului priveau situațiile „care nu erau niciodată aceleași, care sunt în întregime de domeniul geniului”, „cunoștințe de comandă a armatelor”, „arta de a elabora planurile unei campanii și de a dirija operațiile acesteia”⁷.

O altă idee care s-a conturat a fost aceea că strategia poate fi descrisă și înțeleasă din punct de vedere geografic, bazându-se pe considerații fizice și matematice, iar cel care a stat la baza acestei teorii a fost Heinrich von Bülow (1792-1846).

Înțelegerea și abordarea holistică a războiului au avut, ca punct de plecare, cuceririle lui Napoleon care au schimbat caracterul conflictelor europene. Războaiele nu mai erau purtate de armate mici, conduse de o elită aristocratică, ci de armate de recruți naționaliști, conduse de personal profesionist și susținute de societate.

Noua paradigmă a războiului, anume antrenarea întregii societăți, respectiv a maselor populare în război, a generat scrierile baronului Antoine-Henri Jomini, ale generalului Carl von Clausewitz și ale generalului Helmuth von Moltke, care au dezvoltat strategia și au stabilit rolul acesteia în ecuația războiului.

Pentru Jomini (1779-1869), de exemplu, strategia exista ca parte integrantă a artei războiului, definită ca fiind „arta de a duce războiul pe hartă”, iar scopul principal era de a masa forțele în punctul decisiv al unei campanii⁸. Se observă o oarecare asemănare cu teoria lui Bülow, enunțată anterior,

anume concentrarea pe răspunsul la întrebarea „unde”, și nu „de ce” se întâmplă. Strategia jominiană, deși este atribuită comandantului, este declarată ca fiind constantă, în timp ce tactica era dinamică, astfel că „doar strategia va rămâne nealterată, deoarece principiile sale ...sunt independente de natura armelor și de organizarea trupelor”⁹.

Perspectiva lui Carl von Clausewitz (1780 - 1831) asupra strategiei ne oferă o cunoaștere mai aprofundată, care avea să devină temelia filosofiilor de astăzi în ceea ce privește abordarea războiului. Definiția dată de Clausewitz strategiei este pe cât de simplă pe atât de profundă și cuprinzătoare: „Strategia este folosirea luptei în scopul războiului”, mai mult decât atât „strategia trebuie să studieze lupta în legătură cu rezultatele sale posibile”. Simplist spus, arta războiului constă în tactici și strategie, tactica referindu-se la forma angajamentului individual, iar strategia la utilizarea tacticii. Parcurgând scrierile lui Clausewitz, devine evident faptul că nu acțiunea în sine trebuie clasificată ca fiind tactică sau strategică, ci consecințele, efectele acțiunii respective îi determină natura tactică și/sau strategică¹⁰.

Pentru Clausewitz, idealul lui Sun Tzu, de a obține victoria fără luptă, devine excepție sau chiar imposibilitate, admițând că o asemenea situație ar putea fi doar teoretică¹¹.

Generalul german Helmuth von Moltke (1800 - 1891) oferă o nouă perspectivă. Acesta, deși influențat de Clausewitz, și-a dezvoltat propriile teorii despre război, el definind astfel strategia ca „un sistem de schimbări improvizate. Este mai mult decât o știință; este transferul de cunoștințe în viața practică, este dezvoltarea continuă a gândirii originale în conformitate cu circumstanțele în continuă schimbare. Este arta de a acționa sub presiunea celor mai exigente situații. De aceea principiile generale, regulile derivate din acestea și sistemele bazate pe aceste reguli nu pot avea nicio valoare pentru strategie”¹².

Introducerea, în anul 1890, a teoriei puterii maritime de către amiralul american Alfred T. Mahan (1840 - 1914), în arhicunoscuta sa lucrare, „The influence of Sea Power upon History 1660 - 1783”, se poate spune că a schimbat cursul istoriei și a revoluționat gândirea militară, în general. Mahan identifică trei elemente obligatorii pentru dezvoltarea puterii maritime: crearea unor

puncte înaintate de sprijin: porturi, baze militare etc.; poziții solide, de forță în strâmtori și pe principalele căi maritime comerciale; dispunerea de o flotă maritimă, prezentă pe tot globul, care să fie capabilă să transporte rapid mărfuri și oameni în punctele strategice. Delimitează conceptual puterea maritimă pe două direcții astfel: una funcțională, prin aspectele geografice, mărimea populației, mentalitate, formă de guvernământ, și una instituțională, redată prin interesul statului către Oceanul Planetar, cu alte cuvinte politicile navale ale statului respectiv¹³.

Mahan a reușit, prin opera sa, să ancoreze conceptele maritime în perspectiva strategică, dând forță puterii maritime să pătrundă în cele mai înalte sfere ale gândirii militare, introducând strategia navală în strategia militară.

O nouă abordare a strategiei maritime își face apariția prin publicarea, în 1911, a lucrării „Principii de strategie în domeniul naval”, aparținând lui Sir Julian Corbett (1854 - 1922). Acesta vizualizează strategia maritimă ca făcând parte din politica externă, punând astfel bazele diplomației navale. El statuează faptul că puterea maritimă ar avea o latură politică, plasând astfel strategia maritimă în sarcina politicianului, ceea ce ar trebui să reflecte dorința statului și să servească intereselor navale ale acestuia.

Prin comparație cu Mahan, Corbett pune accentul, în principal, pe controlul liniilor de comunicații maritime, lăsând în plan secund lupta navală propriu-zisă. În viziunea acestuia, succesul unei confruntări navale nu reprezintă neapărat o victorie de nivel strategic, însă menținerea controlului liniilor de comunicații maritime proprii și blocarea celor inamice pot avea o finalitate strategică¹⁴. Pentru Julian Corbett, comanda mării sau controlul în timp și spațiu al mării ar trebui să reprezinte un obiectiv principal al forțelor navale.

Consider că, pentru Forțele Navale Române, teoriile lansate de Corbett sunt aplicabile, mai ales datorită faptului că acesta a emis concepte general valabile, care pot fi aplicate fără o dezvoltare tehnologică avansată.

Amiralul francez Raul Castex (1878 - 1968), în lucrarea sa formată din cinci volume „Théorie Stratégiques”, scrisă în perioada 1929-1939, fiind cel mai amplu tratat de strategie maritimă existent, propune o metodă analitică de abordare a acesteia. Castex a împrumutat metoda istorică

a lui Mahan, însă s-a axat mai mult pe strategie, per ansamblu, și nu doar pe strategia navală. El a afirmat că, pe lângă strategia terestră sau navală, există o strategie generală (ceea ce s-ar putea traduce astăzi în strategie națională de securitate), care le transcende și le coordonează pe celelalte. El a privit strategia ca pe o artă mai curând, și nu ca pe o știință, afirmând că principiile simple care guvernează strategia nu pot fi considerate ca fiind rigide, matematice, ci ghiduri flexibile, lăsând spațiu de manevră imaginației creative și geniului militar¹⁵.

Viceamiralul Wolfgang Wegener (1875 - 1956), un important strateg naval german din perioada anilor interbelici, a publicat, în anul 1929, principala sa lucrare „Strategia navală a războiului mondial”. El susținea cu tărie că politica Germaniei, de a construi o mare flotă de luptă fără a-și asigura accesul liber la apele deschise ale Atlanticului, era, în esență, inutilă. Wegener a fost influențat de Mahan și Clausewitz, subliniind totuși că Germania a construit o flotă fără a lua în considerare condițiile geografice.

De asemenea, Wegener afirma că o bătălie navală este semnificativă pentru război doar dacă aceasta înlătură obstacolele care blochează realizarea obiectivului strategic într-un război pe mare. El a explicat că războiul pe mare constă într-o parte tactică și una strategică. Partea tactică este acțiunea, în timp ce partea strategică este efectul. Dacă partea strategică lipsește, așa cum a fost în Marea Nordului în timpul Primului Război Mondial, atunci lipsește și efectul și rămâne doar partea tactică. Dacă obiectivul strategic lipsește, atunci bătălia încetează să mai fie un mijloc. Bătălia devine fără scop și, prin urmare, un scop în sine. Pentru Wegener, o bătălie navală era un mijloc spre un scop, nu un scop în sine¹⁶.

Wegener concluzionează sistematic faptul că puterea maritimă este un produs al următorilor factori: flotele (de război, comercială, de pescuit împreună cu resursa umană), bazele (porturi, șantiere navale, infrastructura navală, poziția geostrategică) și conștiința sau gândirea maritimă (cultura și atitudinea societății statului în privința maritimității acestuia, i.e., politica navală a statului)¹⁷.

Deși Rusia reprezintă eminamente o teleturocrație, ea și-a adus contribuția și în teoria strategiilor maritime prin amiralul Gorshkov (1910 - 1988),

care, în seria celor 11 articole, publicate de acesta, între anii 1972 și 1973, a introdus noi elemente în calculul puterii maritime, și anume preocuparea maritimă a statului în vederea exploatarea Oceanului Planetar în folosul propriu¹⁸.

Pe măsură ce salturile tehnologice militare preschimbau caracterul războiului (calea ferată, telegraful etc.), concomitent cu recrutarea în masă, gândirea militară își schimba din nou viziunea în ceea ce privește strategia, astfel că nu va mai ține cont în mod deosebit de extinderea câmpului de luptă, iar aceasta nu mai putea fi aplicată în cadrul unei singure bătălii, ci vizează un context mult extins care va trebui să țină cont de aspectele sociale, economice și în special politice. Deși va rămâne în continuare asociată domeniului militar, separată de politică, strategia începe să capete noi valențe de subordonare în fața acesteia.

Influențele lui Clausewitz și ale lui Moltke, precum și participarea la Primul Război Mondial și-au pus amprenta pe scrierile lui B.H. Liddell Hart (1895 - 1970). Secolul XX este dominat de concepțiile, lansate începând cu anul 1954, el fiind primul teoretician care a introdus politica în definiția strategiei, afirmând că (așa după cum susținea și Clausewitz, și Moltke), deoarece războiul este guvernat de politică, strategia trebuie să țină cont de politică în formularea și implementarea ei, susținând în continuare că strategia rămâne în responsabilitatea comandantului, privită ca artă a generalului¹⁹. Definiția simplă pe care o implementează este „arta de a distribui și aplica mijloacele militare pentru a îndeplini scopurile politicii”²⁰.

De asemenea, Liddell Hart simte nevoia de a îmbunătăți lexiconul militar al vremurilor sale, introducând termenul de Marea Strategie (Grand Strategy), căreia îi revenea sarcina de a stabili obiectivele, de a calcula și de a dezvolta resursele economice, dar și resursele umane ale unui stat pentru a susține serviciile de război (armata), oferind bazele acțiunii comandanților militari²¹.

Deși definiția nou introdusă a schimbat cursul teoriei strategice, natura strategiei a putut fi complet înțeleasă abia atunci când Liddell Hart a formulat ideea de „abordare indirectă” (indirect approach). Introducerea strategiei abordării indirecte a fost scrierea de geniu a operei sale, care implică mai mult un mod de a gândi, o manieră de abordare a problemei, în detrimentul studiului pe hartă.

Bazându-se pe scrierile lui Liddell Hart, în 1980 Edward Luttwak (născut în anul 1942, în județul Arad, România) creează nivelurile de război, plecând de la cele două niveluri strategice. Astfel, el introduce cinci niveluri ale războiului, acestea fiind: tehnic, tactic, operațional, strategia teatrului de război și marea strategie, toate aceste niveluri nefiind separate, ci mai curând interconectate. În aceeași lucrare, Luttwak a afirmat că, deși definițiile nivelurilor sunt arbitrare, delimitarea naturală dintre ele este oferită de scara de acțiune și de varietatea mijloacelor folosite²².

Introducerea termenului de artă operațională în limbajul militar a venit ca o urmare firească a gândirii lui Clausewitz și Liddell Hart, transpusă de Luttwak în studiile sale²³, și deși acesta nu și-a arogat termenul a fost printre primii teoreticieni occidentali care l-au menționat, solicitând integrarea sa în doctrina militară. Termenul fusese statuat de rusul Aleksandr A. Svechin, în anul 1927²⁴. Prin introducerea nivelului operațional, le-a fost dăruită militarilor arta operațională, în același timp transferând strategia liderilor superiori (politico-militari)²⁵.

În anul 1989, col. Arthur Lykke definește simplist strategia printr-o ecuație, astfel:

$Strategia (S) = Scopuri (ENDS - E) + Căi (WAYS - W) + Mijloace (MEANS - M)$ ²⁶

În primul rând, articolul lui Lykke s-a concentrat asupra strategiei militare, pe care a separat-o în „operațională” și „dezvoltarea forței”. Pentru Lykke, strategia operațională era sinonimă cu arta operațională și se ocupa în mod direct de planurile de acțiune, în timp ce dezvoltarea forțelor rezidă în discursul civil-militar și se asigura că armata dispunea de resurse pe măsura așteptărilor²⁷. Succesul acestei teorii a fost unul răsunător, cu adepți inclusiv din zilele noastre.

În ceea ce privește teoriile contemporane, Hew Strachan stabilește o nouă definiție a strategiei. Astfel, aceasta este „despre a face, despre aplicarea mijloacelor pentru atingerea scopurilor”, acționând ca „interfață între capacitățile operaționale și obiectivele politice”²⁸. Colin Gray a oferit o altă definiție, prezentând strategia ca fiind „direcția și utilizarea mijloacelor prin intermediul unor căi alese pentru a atinge scopurile dorite”, totodată afirmând că „strategia este legătura care ar trebui să conecteze mijloacele cu scopurile politice pentru care a fost aplicată o forță militară”²⁹.

În ceea ce privește teoriile privind strategiile maritime ale zilelor noastre, Geoffrey Till sintetizează toate teoriile anterioare referitoare la puterea maritimă, concluzionând că aceasta se formează din surse: *comunitatea maritimă, resurse naționale, formele potrivite de guvernământ, condițiile geografice*, care vor determina elementele constitutive ale acesteia, cum sunt: *marina comercială, infrastructura portuară, bazele, porturile etc.* și nu în ultimul rând *forțele și mijloacele de luptă*³⁰.

Gândirea militară maritimă românească

Bazele Forțelor Navale Române își au originea în Corpul Flotei, constituit prin *Înaltul Ordin de zi 174, din 22 octombrie 1860 al domnitorului Alexandru Ioan Cuza*³¹, Consemnată ca fiind prima lucrare din literatura militară a României referitoare la domeniul maritim, „Războiul pe Dunăre”, publicată în anul 1905, aparținând ofițerilor Eugeniu Botez (1877 - 1933) și Nicolae Kirîțescu, cuprinde concluzii valoroase, lecții identificate și învățate, precum și amănunte privind importanța strategică a fluviului Dunărea³².

O a doua lucrare apare în anul 1909, scrisă de Constantin Nic Păun, denumită „Misiunea marinei noastre”, în care sunt abordate atât importanța domeniului maritim pentru state din punct de vedere economic, politic, cât și misiunile marinei pentru apărarea țării la frontierele maritime și fluviale³³.

Specialiștii militari români din domeniul maritim, de la începutul secolului al XX-lea, încearcă, prin diferite lucrări și scrieri, convingerea clasei politice și a opiniei publice asupra necesității exploatarea granițelor maritime și fluviale în vederea dezvoltării economice în domeniul maritim prin crearea unei flote comerciale și a uneia militare.

În discursul prezentat la *Conferința „Puterea maritimă ca factor de civilizație și apărare națională”*, care a avut loc la București, la Liga Navală Română, în anul 1928, comandorul Ioan Bălănescu (1878-1946) definește puterea maritimă ca fiind „totalitatea mijloacelor prin care o țară își exercită drepturile sale în exploatarea domeniului maritim, pentru a obține toate foloasele economice, politice și militare”³⁴, adăugând că puterea maritimă este fundamentată, în principal, pe marina comercială, cu navele și porturile comerciale, pe marina de război, cu flota de război și porturile militare, și pe bogățiile create de domeniul mării.

De asemenea, în viziunea acestuia, politica navală a statului dictează puterea maritimă a acestuia prin dezvoltarea programelor sau planurilor navale care privesc dezvoltarea flotelor comerciale și militare, dezvoltarea învățământului specific maritim, practic, dezvoltarea societății maritime românești.

Pe lângă multe alte articole specifice apărute în Revista Marina Română, cum ar fi „Ofensiva și defensivă navală” (nr. 4, 1929), în numărul 3, al respectivei publicații, în articolul „Flota de mare, datorie a neamului nostru”³⁵, sunt reliefate aspecte ale necesității dezvoltării marinei la Marea Neagră.

În lucrarea „Avem nevoie de Marina Militară”³⁶, autorii, comandorii Eugeniu Roșca (1884-1950) și Emanoil Koslinski (1889-1951), notează că „este de o importanță capitală pentru un stat care are deschisă calea mării să-și creeze o flotă comercială națională și ... nu se poate concepe dezvoltarea marinei comerciale fără a crea și dezvolta în paralel Marina Militară, menită să o apere. Ambele marine sunt indisolubil legate: ele constituie împreună puterea maritimă a țării”³⁷. De asemenea, un punct important atins în carte este acela privind definirea puterii maritime în strânsă legătură cu factorul economic, politic, social și militar. „Planul naval”, prezentat în lucrare, stabilește tipul, caracteristicile și numărul navelor, compunerea flotei aeriene, organizarea bazei navale, materialul necesar apărării coastelor, materialul necesar formării personalului etc.

Prin lucrarea sa „Strategia navală”³⁸, apărută în publicația Marina Română, în anul 1930, locotenent-comandorul Horia Macellariu (1894-1989), citând din tratatul „Teorii Strategice”, aparținând profesorului de strategie navală, amiralul francez Castex, introduce termeni și concepte noi în gândirea militară maritimă românească. Astfel, el prezintă *generalități ale strategiei*, dar și noțiuni specifice ale strategiei navale prin nominalizarea misiunilor forțelor navale în ceea ce privește comunicațiile maritime, cu evoluția și influența acestora asupra dezvoltării statului, dar și analiza noțiunii de stăpânire a mării.

În urma participării marinei militare la Primul Război Mondial, care, practic, era o a doua confruntare militară la care participa (prima fiind Războiul de Independență, din anul 1877), apar și primele analize proprii în privința misiunilor executate. Astfel, căpitanul Eugen Săvulescu

(1901-1964) publică articolul „Aspirațiile României moderne și politica noastră navală” în *Revista Ligii Navale Române*.

Perioada interbelică reprezintă o perioadă de ascensiune pentru puterea maritimă a României, astfel că se dezvoltă marina militară și cea comercială prin achiziția de platforme navale (nave, hidroavioane, submarine), prin creșterea numărului de personal, a instituțiilor cu profil specific de marină.

De la înființarea ei și până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, Marina Română a trecut printr-un lung șir de programe/planuri navale de dezvoltare, acestea avându-și originea în anul 1881, când a fost trimis, spre aprobare Regelui Carol I, primul program naval; acestuia i-a urmat cel din 1888, apoi momentul 1906, când marina primește un fond consistent. Ulterior, în anul 1921 apare un al patrulea program, de modernizare, urmat de cel din 1924, care, deși îi fuseseră înjumătățite fondurile, a fost realizat în mare parte. Al șaselea program naval, cel din 1929, a fost denumit Programul Naval al României, elaborat în două variante, maximală și minimală. Anul 1938 aduce un nou program naval, urmat de cel din 1939, care cuprinde și studii privind situația navală a României față de eventualii adversari, iar cel de-al nouălea program, elaborat în anul 1940, reprezenta un document programatic, numit și Planul de Înzestrare a Marinei Militare „Ipoteza 15”³⁹.

Elanul dezvoltării a fost stopat prin intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, iar consecințele acestui război au fost dezastruoase atât pentru marina militară, cât și pentru cea comercială. Însă, începând cu anul 1960, odată cu venirea la guvernare a Partidului Comunist, România avea să cunoască cea mai înfloritoare perioadă din punct de vedere maritim. Al doilea Război Mondial, prin campaniile sale navale, a scos în evidență importanța puterii maritime. Astfel, marina militară și comercială a României și-a început ascensiunea printr-un amplu program de înzestrare.

Deși România se afla sub sfera de influență a Uniunii Sovietice, specialiștii militari analizau și operele autorilor vestici, iar unul dintre marii teoreticieni ai perioadei comuniste a fost generalul maior Corneliu Soare, sub redacția căruia s-au publicat o serie de cărți, printre care amintim: „Teorii militare contemporane”, „Istoria gândirii militare

românești” etc. Concluzia specialiștilor militari români privitor la strategie este că „subordonarea strategiei militare față de politica statului a fost și rămâne o necesitate obiectivă, determinată de esența războiului ca fenomen social”⁴⁰.

Utilizarea tehnologiilor ca multiplicatori de forță, începând cu Războiul din Golf din anul 1991, a scos în evidență faptul că tehnologia nu mai poate fi exclusă în totalitate din ecuația strategică.

În prezent, nivelul dezvoltării științei și tehnologiilor, precum și utilizarea acestora în luptă au puterea de a influența deopotrivă politicile statului și arta militară. Mai mult decât atât, domeniul militar al inovațiilor începe să fie depășit de cel civil, cucerirea spațiului de către firmele comerciale ridică mari semne de întrebare în ceea ce privește abordarea militară a amenințărilor din sfera cosmosului, și aici mă refer la sistemele și echipamentele militare care utilizează undele satelitare (sisteme de poziționare, de navigație, sisteme de comunicații etc.).

În ceea ce privește domeniul maritim, specialiștii militari ai prezentului apreciază că o „strategie trebuie să fie definită de următoarele caracteristici: să fie proactivă și anticipativă; să fie ierarhică, adică să definească clar obiectivele, să definească și să identifice căile de realizare, să identifice și să ofere posibilitatea dezvoltării mijloacelor pentru îndeplinirea obiectivelor”⁴¹, iar absența unei strategii maritime a României creează un vid pentru securitatea economică și națională.

Concluzii

Putem afirma că elementele definitorii ale unei strategii își au fundamentul într-o analiză pertinentă a stării de fapt în care ne aflăm, urmată de identificarea cât mai reală a aspectelor critice care necesită îmbunătățire, iar acestea vor fi transpuse în politicile orientate către soluționare, finalizând cu o acțiune coerentă și coordonată către realizarea politicilor orientative.

Esența unei strategii nu se referă doar la a da orientări de realizare, ci la o orientare bazată pe resursele avute la dispoziție care, în cele mai multe cazuri, au rolul de a restrânge aria acțională. Astfel, constrângerile și restricțiile se aplică și în cazul dezvoltării strategiilor. Un alt aspect foarte important este acela că obiectivele propuse trebuie să fie cuantificabile și realizabile.

De cele mai multe ori, în adoptarea unei strategii, se fac următoarele greșeli: diagnostic

greșit, planificare eronată a resurselor, stabilirea unor obiective prea îndrăznețe sau prea ușor de realizat și, nu în ultimul rând, prezumții false privind propria competență.

Strategia nu trebuie privită ca un produs al unor entități politice sau politico-militare, ci este mai curând un proces, care evoluează pe măsură ce condițiile se schimbă.

Consider că dezvoltarea unei culturi strategice bazate pe acumulările proprii, dobândite istoric, dar și împrumutate, ne-ar putea orienta către adoptarea și implementarea unei strategii maritime coerente și realiste, iar acest proces va determina creșterea puterii maritime a României.

Consider că este necesară distincția dintre strategia maritimă națională și strategia navală, prima referindu-se la accelerarea și punerea în valoare a puterii maritime a statului, iar cea de-a doua bazându-și cursurile de acțiune pe puterea navală, i.e. forțele navale, însă nelimitându-se doar la folosirea exclusivă a acestora, ci mai curând la implicarea tuturor categoriilor de forțe, unul dintre obiectivele acestuia fiind securitatea liniilor de comunicații maritime proprii. Lansarea unei strategii maritime care să integreze aspecte care țin de revizuirea legislației maritime, de reforma administrațiilor maritime și portuare, de formarea unei flote comerciale (componenta strategică a securității statului), de proiecte de finanțare și de participarea la proiectele maritime internaționale va permite dezvoltarea și exploatarea mării în folosul statului.

Parcursul traseului evolutiv al gândirii maritime românești până în prezent este o exigență firească pentru înțelegerea progresului înregistrat de-a lungul anilor, iar realizarea periodică a unor sinteze va scoate în evidență atât particularitatea, cât și originalitatea specialiștilor militari autohtoni. În urma acestei analize, un aspect foarte important de punctat este că știința militară, pentru a-și teoretiza conținutul, are nevoie atât de teoreticieni, cât și de practicieni.

Maritimitatea României reprezintă poarta statului către un viitor mai bun. De altfel, puterea unui stat cu ieșire la mare este condiționată de dezvoltarea maritimă a statului, respectiv de industria maritimă cu tot ce implică ea, porturi și terminale portuare, șantierul naval, explorarea și exploatarea mediului marin, inclusiv turismul, care reprezintă obiective strategice, iar protejarea

acestora necesită o forță navală puternică, nu neapărat numeroasă, însă suficient dotată și foarte bine instruită.

NOTE:

1 Lawrence Freedman, *Strategy: A History*, Oxford University Press, New York, 2013, p. x.

2 Everett Wheeler, *Stratagem and the Vocabulary of Military Trickery*, Editura E.J. Brill, New York, 1988, pp. 2-5.

3 Sun Tzu, *Arta Războiului*, Editura Cartex, București, 2020, pp. 22, 27, 35, 123.

4 Edward A. Thibault, "Thucydides on the influence of sea power", *Naval War College Review*, vol. 25, no. 4, 1973, pp. 31- 35, www.jstor.org/stable/44639794, accesat la 07.08.2021.

5 Lawrence Freedman, *op.cit.*, pp. 72-73.

6 *Ibidem*.

7 Paul-Gédéon Joly de Maizeroy, *Théorie de la guerre* (Lausanne, 1777) și *Cours de tactique* (Paris, 1785), apud Gat Azar, *A History of Military Thought: From the Enlightenment to the Cold War*, Oxford University Press, New York, 2001, pp. 42-44.

8 Antoine-Henri Jomini, *The Art of War*, ebook, <https://www.gutenberg.org/files/13549/13549-h/13549-h.htm>, accesat la 20.07.2021.

9 *Ibidem*, p. 48.

10 Carl von Clausewitz, *Despre Război*, Editura Antet, București, 2020, pp. 72-75.

11 Adrian Lesenciuc, *Gândirea Militară Românească sub amprenta Clausewitziană*, <https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/clausewitz.pdf>, accesat la 07.08.2021.

12 <https://www.quotes.net/authors/Helmuth+von+Moltke+the+Elder>, accesat la 07.08.2021.

13 Milan Vego, *Naval Classical Thinkers and operational art*, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1014479.pdf>, accesat la 05.08.2021; Adrian Filip, *Puterea maritimă, factor de influență în evoluția umanității*, Editura Direcției Hidrografice Maritime, Constanța, 2011, p. 74.

14 Milan Vego, *op.cit.*, pp. 6-7.

15 Raoul Castex, *Strategic Theories*, Selections translated and edited by Eugenia C. Kiesling, Naval Institute Press, 1994, Annapolis, pp. 21-22.

16 Milan Vego, *op.cit.*, pp. 14-15.

17 Adrian Filip, *op.cit.*, p. 74.

18 Clyde A. Smith, "The meaning and significance of the Gorshkov articles", *Naval War College Review*, vol. 26, no. 5, 1974, pp. 18-37, www.jstor.org/stable/44641470, accesat la 05.08.2021.

19 B.H. Liddell Hart, *Strategy*, Ediția a 2-a, New American Library, New York, 1974, pp. 321-322.

20 *Ibidem*, p. 321.

21 *Ibidem*, p. 322.

22 Edward N. Luttwak, *Strategy: The Logic of War and Peace*, 2nd ed., Harvard University Press, Londra, 2003, p. 113.

23 Edward N. Luttwak, "The Operational Level of War", *International Security*, vol. 5, no. 3, 1980, pp. 61-79, www.jstor.org/stable/2538420, accesat la 21.07.2021.

24 Hew Strachan, *The Direction of War*, Cambridge University Press, Londra, 2013, p. 38.

25 Lawrence Freedman, *Strategy: A History*, Oxford University Press, New York, 2013, p. 206.

26 <https://www.armyupress.army.mil/journals/military-review/online-exclusive/2018-ole/may/military-strategy/>, accesat la 25.07.2021.

27 *Ibidem*.

28 Hew Strachan, *op.cit.*, p. 12.

29 Colin Gray, *Strategy Bridge*, Oxford University Press, Londra, 2010, p. 43.

30 Geoffrey Till, *Seapower: a guide for the twenty-first century*, Ediția a 3-a, Editura Routledge, New York, 2013, pp. 87-115.

31 https://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_02.php, accesat la 05.08.2021.

32 Marian Petcu, *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*, ebook, Editura Polirom, București, 2013, p. 1874.

33 „Din gândirea militară a înaintașilor noștri”, *Revista Marina Română*, https://www.navy.ro/media/revista_mr/numere/rmr03.pdf, accesat la 08.08.2020.

34 Cdr. Ioan Bălănescu, *Conferința „Puterea maritimă ca factor de civilizație și de apărare națională”*, Liga Navală Română, 1928, București, apud Adrian Filip, *op.cit.*, p. 70.

35 Marian Moșneagu, *Presa Marinei Române, dicționar bibliografic*, Editura Militară, București, 2011, p. 205.

36 *Ibidem*, p. 147.

37 Marian Moșneagu, Constantin Manea, *Dreptul mării în timp de pace și de război*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 355.

38 Marian Moșneagu, *op.cit.*, p. 136.

39 Silvia Ioniță, „Programul Naval din 1938 pentru Marea Neagră și Dunăre”, *Comunicări Științifice Collegium Mediense*, pp. 125-135, apud C. Greavu, „Programele navale în Marina Română. 1880-1943”, *Anuarul Muzeului Marinei Române*, II, 1999.

40 Corneliu Soare ș.a., *Probleme filosofice ale științei militare*, Editura Militară, București, 1987, p. 102

41 Lucian Scipanov, „Posibile soluții de realizare a unei strategii naționale de securitate. Identificarea locului strategiei maritime”, *Revista Gândirea Militară Românească*, nr. 3, 2020.

BIBLIOGRAFIE

Azar Gat, *A History of Military Thought: From the Enlightenment to the Cold War*, Oxford University Press, New York, 2001.

Beaufre A., *Introducere în strategie. Strategia acțiunii*, Editura Militară, București, 1974.

Castex Raoul, *Strategic Theories*, Selections translated and edited by Eugenia C. Kiesling, Naval Institute Press, Annapolis, 1994.

Clausewitz Carl von, *Despre Război*, Editura Antet, București, 2020.

Filip Adrian, *Puterea maritimă, factor de influență în evoluția umanității*, Editura Direcției Hidrografice Maritime, Constanța, 2011.

Freedman Lawrence, *Strategy: A History*, Oxford University Press, New York, 2013.

Gray Colin, *Strategy Bridge*, Oxford University Press, Londra, 2010.

Greavu C., „Programele navale în Marina Română. 1880-1943”, *Anuarul Muzeului Marinei Române*, II, 1999.

Hanganu Marius, *Putere Maritimă și Putere Navală*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.

Hart B.H. Liddell, *Strategy*, Ediția a 2-a, New American Library, New York, 1974.

Jomini Antoine-Henri, *The Art of War*, ebook <https://www.gutenberg.org/files/13549/13549-h/13549-h.htm>

Lesenciuc Adrian, *Gândirea Militară Românească sub amprenta Clausewitziană*, <https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/clausewitz.pdf>

Logofătu Gheorghe, *Elemente de strategie militară*, Editura Militară, București, 1975.

Luttwak Edward N., ”The Operational Level of War”, *International Security*, vol. 5, no. 3, 1980, www.jstor.org/stable/2538420

Luttwak Edward N., *Strategy: The Logic of War and Peace, 2nd ed.*, Harvard University Press, Londra, 2003.

Maizeroy P.G. Joly, *Course de tactique*, Londra, 1781.

Moșneagu Marian, *Presa Marinei Române, dicționar bibliografic*, Editura Militară, București, 2011.

Petcu Marian, *Istoria jurnalismului din România în date: enciclopedie cronologică*, ebook, Editura Polirom, București, 2013.

Scipanov Lucian, „Posibile soluții de realizare a unei strategii naționale de securitate. Identificarea locului strategiei maritime”, *Revista Gândirea Militară Românească*, nr. 3, 2020.

Smith Clyde A., ”The meaning and significance of the Gorshkov articles”, *Naval War College Review*, vol. 26, no. 5, 1974, www.jstor.org/stable/44641470VEGO, Milan, *Naval Classical Thinkers and operational art*, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/AD1014479.pdf>

Soare Corneliu ș.a., *Probleme filosofice ale științei militare*, Editura Militară, București, 1987.

Strachan Hew, *The Direction of War*, Cambridge University Press, Londra, 2013.

Sun Tzu, *Arta Războiului*, Editura Cartex, București, 2020.

Thibault Edward A., ”Thucydides on the influence of sea power”, *Naval War College Review*, vol. 25, no. 4, 1973, www.jstor.org/stable/44639794

Till Geoffrey, *Seapower: a guide for the twenty-first century*, Ediția a 3 a, Editura Routledge, New York, 2013.

Wheeler Everett, *Stratagem and the Vocabulary of Military Trickery*, Editura E.J. Brill, New York, 1988.

<https://www.quotes.net/authors/Helmuth+von+Moltke+the+Elder>

https://www.navy.ro/despre/istoric/istoric_02.php

<https://www.armyupress.army.mil/journals/military-review/online-exclusive/2018-ole/may/military-strategy/>